

© Lise Boissinot – CRDP d'Aquitaine

1. Objectius

2. Dessenh

3. Dialòg

4. Tèxtes

5. Documents iconografics

6. Documents complementaris

L'unitat es centrada sus dos tèmas en relacion : lo rescontre e lo retrach. Met en situacion de scènas de la vida vidanta, vendre, discutir, se telefonar, se parlar, se visitar, se rescontrar dins la carrièra, a l'ostal, far una enquesta o far de musica, far de declaracions o de sòmis.

1. Objectius

• Foncions lengatgièras

Se rescontrar, se descriure, descriure qualqu'un.

• Fonetica

Coma es la primièra unitat, se deu portar atencion mai que mai a l'accent de mot, e a la prononciacion de las finalas atònas.

Per cada parlar, lo professor insistirà sus los traches que li semblan mai importants de fixar tre la debuta.

• Gramatica

vèrbs *èsser*, *aver*, conjugason de vèrbs simples del premier grop, presentatiu, pronom subjèctes, negacion simpla.

• Vocabulari de las salutacions, de la familha.

• Cultura

Delà l'aspècte anecdotic de las situacions, dins los rituals e las formulas de la convèrsa, se podrà benlèu desgatjar una mena de sociabilitat occitana ligada a l'usança de la lenga.

2. Dessenh

Introduccion generala. §3.2

Lo dessenh en color se pòt estudiar dins lo libre de l'escolan o a partir d'internet (siá consultat en sala d'informatica, siá projetat per lo professor amb un videoprojector.)

• Lo Luòc

Ont es ? Dins lo metro. *Que mòstra que sèm dins lo metro ?* Espaci larg, espaci public. Pas de cèl, mas de parets pintradas, un plan de la vila a la paret del fons, lo distributor de bilhets, las pancardas, lo nom de l'estacion : Matabuòu, a Tolosa.

Coneissètz de vilas qu'an un metro ? En França ? Dins lo mond ?

• Los personatges

Que fan ?

Començar pel reire-plan. *Sus l'escalator quant son ?*

Al segond plan, que vesètz ? Dins quinas posicions son los diferents personatges ? Cossí son vestits ? Que fan ?

Al primièr plan, quant son ? Filhas ? Dròlles ? Cossí son vestits ? Cossí son penchenats ? Lo professor donarà lo nom dels eròis que son : Joana, la filha de las lunetas cairadas e

del pel long tibet, Guilhèm, son fraire, lo dròlle a costat, del pel negre e espelofit, e Arnaud, qu'avança la man porgida per salutar. Arnaud, del pel rossèl, la cara mai redonda, la vèsta sus l'espata. Lo personatge d'esquèrra qu'agacha sa mostra es un companh anonim. Demandar çò que fa,

demandar perqué. Far d'ipotèsis... (an paur d'èsser en retard, benlèu van al cinèma, o a l'estadiu...).

Aqueste primièr dessenh de presentacion es fòrça ric, i podèm demorar longtemps. Cal plan explèitar totas las escasenças de metre en circulacion lo vocabulari del retrach e del rescontre.

3. Dialòg

Introduccion generala. Anèx 1

Alara que la descripcion del dessenh fasiá foncionar la tresena persona dels vèrbs, l'explèitacion del dialòg serà l'escasença de far emplegar la primièra e la segonda personas dins un primièr temps, las quatrena e cinquena puèi. Dos moments dins lo dialòg. De far entendre tròç per tròç.

• Lo rescontre e la presentacion

Qui reconeis l'autre e lo saluda primièr ? Cossí respond lo companh ? Se dison bonjorn ! per se salutar ? Se dison salut ! Que dison ? Son suspreses de se veire ? Perqué ?

• Presentacion de Joana a Arnaud.

Que ditz Guilhèm per presentar sa sòrre ? Que se dison per se salutar ? (Remarcar l'emplec occitan de adieu).

Pronoms : tu, ieu, nosautres.

Cossí ditz Joana per explicar qu'ela e son fraire van al Capitòli ?

• Dins lo metro.

Emplec frequent de la 4^{ena} persona (aver, èsser, davalat), un còp la 5^{ena} (anar). *Qu'aprenèm dels tres joves ? Dins quinas classas son ? Qui garda lo telefonet fin finala ?*

• Sistematizar èsser, aver, anar, e los pronoms personals subjèctes

Exemples d'emplecs de la tonica preses dins lo dialòg, autres ocurrencias en descontextualizar.

Apondon per lo lemosin : en lemosin-naut s'emplega mai sovent la forma sincopada pels pronoms personals subjèctes de las personas 4 e 5 : *n'autres, v'autres*. De parlar lemosins emplegan tanben las formas : *nos, vos (nos sem d'aquí, vos vatz al liceu)*.

4. Tèxtes

Introduccion generala. Anèx 2

1 Rescontre estranh, p. 21 Lemosin

Situacion : dos personatges se rescontran dins lo metro.

• Reformulacion

Legir. Far trobar en reformular qui son los dos personatges. L'un es lo narrador, un Parisenc, espèra lo metro, puèi monta dins una veitura. L'autre es Loís, de Sent Bonet, davala de la veitura.

An lo temps de parlar ? Perqué ? Lo temps de la conversa es limitat a l'arrest del metro.

Qui es qui parlamai ? Es lo narrador. Pausa de question a Loís. *Cossí respond Loís ?* Ditz de frases cortetas, de còps un sol mot : *adieu, pas ieu, òc es, adieu*. Remarcatz l'emplec de adieu, coma dins lo dialòg.

Ont lo convidà lo narrador ? A Sent Bonet, dins l'ostal de familha.

Que vei lo narrador quand lo metro demarra ? Vei encara Loís sul cai.

Cossí lo tròba ? Lo tròba blanchinhard, se ditz qu'es benlèu malaude.

• Fasa de comentari

Dire que Sent-Bonet existís, es Sent-Bonet-La Ribiera en Correza prep de Briva. (I a una gleisa romana redonda).

Far far d'ipotèsis sus los dos personatges e sus la seguida de l'istòria. *D'ont se conoisson ? L'anarà veire lo Loís lo narrador ? Que se passarà ?*

Aprèp se pòt dire que dins la novèla, anarà veire lo Loís a Sant Bonet, de segur, dins l'ostal de familha, mas aprendrà que Loís i a bel bieu qu'es mòrt e enterrat. Es donc sa trèva qu'a rescontrada dins lo metro, en lemosin sa tòrna. *Que i a dins lo tèxte que nos pòt laisser devinhar aquò ?* Tornar legir e trobar los indicis : la blancor, lo laconisme, l'aire desobrat, e a la fin la comparason del metro amb los cròs de taupa...

• Apondon fonetic per lo lemosin de portada generala

En lemosin-naut, dins la lenga parlada, òm a sovent, mas pas sistematicament, un desplaçament d'accent sus la finala dels mots que s'acaban per una vocala. Aqueste fenomèn se pòt produir al singular coma al plural : ex : *la filha, las filhas*, mas es pas notat dins la grafia. Tota la part oest de Lemosin realiza los -a tonics en [e/ɛ].

1 Presentacions, p. 21

• Legir

Lengadocian

Questionar sus la situacion : una joventa presenta son amic a sos parents.

Qui es que conta la scèna ? L'amic.

Cossí se ditz la joventa ? Carolina.

Que ditz Carolina ? Pas res, se ritz.

Que ditz l'amic ? Pas res, se cala.

Qui parla ? Lo paire.

• Tornar legir

Far una reformulacion mai fina en questionant sus lo discors del paire, sa posicion sociala... sus lo sentit de l'amic, lo malaise. Los escolans mancaràn pas de s'identificar al jove mut, de bona volontat pasmens que conta amb umor son intrada en cò dels pichòts borgeses. La pròsa de Pièire es satirica e tendra.

1 Polícia ! p. 21 Gascon

Lo tèxt es rapid e precís. Permet de far trabalhar una convèrsa (de la debuta a *tresau solèr*) e un retrach (seguida). Legir la primièra partida en metent lo ton, puèi demandar de definir la situacion : lo policièr que sona d'en bas, la discutida a l'interfòn, puèi la *tringlada* que significa que la pòrta es descadenada, l'ascensor e lo tresen estanci...

Lo retrach de la Cristèla Usandisaga es admiratiu, susprés tanben. Un tròç de vida dins un polar... Far imaginar la seguida immediata : convèrsa rapida, intervencion d'un second personatge...

2 Un òme fòrt p. 22 Lemosin

Per aqueste tèxt (coma per lo Pr 2 *Ramon Beneset*), se pòt demandar als escolans de preparar una ficha senhaletica (coma es demandat dins las questions de la pagina 26 del libre de l'escolan) e de l'emplenar a mesura que lo tèxt escotat dona de precisions sul personatge que ne fa lo retrach. Òm lor demanda d'escriure çò qu'an retengut (tornar legir un segond còp s'es necessari) : las partidas dau còrs e los qualificatius.

Òm fai la sintesi ensems, a l'oral. Aprèp una segonda lectura, tèxt dobèrt, lo professor farà parlar en guidar una interpretacion orala del tèxt.

De qui parla l'autora ? Que vòl mostrar ? (Sus qué insistís ?) Perque es impressionant aquel òme ? Es jòune ? Es rossèl ? Es de la vila ? Pòrta una casqueta ? (Per amenar l'emplec de la negacion).

Qui pòrta un capèl de palha uèi ? Los òmes e las femnas a la campanha per trabalhar, o ben las femnas en vila per sortir o per seguir la mòda.

Quant pesan 2 quintaus ? (Tornar veire qualques chifras e nombre). Respona : *100 quilòs*.

2 La sirventa, p. 22. Lengadocian

Dins aqueste tèxt, lo retrach precedís la dobèrtura de la pòrta. Es una pichòta analepsi (anticipacion narrativa). Lo retrach pel jove Armand de la novèla sirventa de son papeta es un retrach esbleugit, lumenós.

• En reformulacion del retrach

A qué es comparada la sirventa ? A un anhel per lo pel frusat, a una mirga per los uèlhs (negres, lusents).

De quina color es vestida ? De roge : lo riban al còl, la rauba a peses blancs sus fons roge.

Quina beutat remarca encara lo narrador ? Lo pòrt de reina. (Tornar legir / far escotar la bèla frasa, plan ritmada).

• En reformulacion del dialòg

Las paraulas se crosan, amb gaubi e vivacitat. De *Soi Elisa* a *Es Elisa*, la vaquí dos còps presentada. De *Siás Armand* a *Dintra Armand* lo vaquí adoptat. Se pòt far sentir la familiaritat de la sirventa amb lo papeta, que lo sona (ja !) per son pichòt nom : *Amiel* ! per dire que lo pichòt es aquí. Un moment de serenitat domestica : vision brèva del papeta qu'es a plomar de trufas (frs : *peler des pommes de terre*) per la sopa, de segur amb Elisa dins un periòde trebolat. Las novèlas que l'enfant ven portar son de son paire emprisonat a Sant Nasari a Besièrs per aver manifestat amb los republicans d'Eraut contra lo còp d'estat de Napoleon III en 1851. Lo roman d'Ives Roqueta es un roman istoric, fòrça documentat. Mas l'autor a un biais unenc de far viure l'istòria dins una societat que conois plan : luòcs, paraulas, tipus umans. La convidacion a la fin del passatge es formulada a la cinquena persona : *Avètz pas encara manjat ? Se veniatz manjar un bocinon ?*

De qui pòt parlar ? De la maire e dels autres enfants. Lo papeta es generós, e Elisa tanben, la quita paraula : *Aifaches de pompets es una promessa de bonur infantolit*.

2 Ramon Beneset, p. 23 Provençau

Es pas un retrach en forma, mas una enquesta de polícia. Se pòt far devinhar lo mestièr de Boris : cèrca sistematicament de conóisser una persona en gaitant sos papièrs personals, dins son ostal, la sala de manjar, lo gabinet, lo tirador.

Que tròba ? L'album de fòtos, de papiers, de nòtas d'electricitat, un carnet de chèc, un libret militar.

La ficha senhaletica se pòt far aisidament amb las primièras indicas sus l'identitat de la persona, son istòria.

Es suspècte lo vièlh a l'inspector de polícia ? Non, que lèu quita de furgar dins sos papièrs. A vergonha de desplegar l'album.

Quin retrach uman ne fa ? Es un « brave papet », veuse e benlèu arroïnât (a barrat las pòrtas de la distillariá). A una familha, de feleus.

Lo ton es neutre, estil de « polar », banalitat de l'enquesta policièra de rutina.

Per far parlar, aprèp segonda escota, partir sus l'ipotèsi que l'inspector tombèsse, al moment que i creï pas, sus un document fòrça interessant. Imaginatx una seguida...

2 Devis telefonic, p. 23 Gascon

Situacion de convèrsa telefonica un pauc romanésca dins la mesura que los telefonaires son separats per l'Ocean Atlantic e d'annadas de temps.

Las questions de la pagina 26 pòdon servir de basa a una primièra reformulacion. Far destriar los interlocutors, las circumstàncias. Marielle que parla anglés, francés e bearnés...

Es Armand que de l'entendre se soven e fa son retrach. Aquí i a pas presentacion mas reconoissença, rebastison per lo sovenir. La votz exprimís la personalitat de la dòna : estrambòrd, energia, doçor tanben, tendresa. L'occitan es cargat de mai d'emocion, subreterminat coma lenga de l'intimitat, de l'enfança benlèu, de la complicitat.

Armand es susprés, desprovesit, *barloqueja* : sa reaccion e son auto-analisi permeton de devinhar una istòria d'amor anciana trencada per la despartida de Marielle en America. La convèrsa s'acaba per una promesa de rescontre, un rendètz-vos sovetat.

Exercici : *Reviratz en occitan çò que Marielle ditz en anglés.* Sul plan civilisacional, rampelar l'exòde important dels bearneses al sègle passat, exòde economic, en destinacion de l'America del Nòrd o del Sud (Argentina mai que mai).

1 Valsa de mai, p. 24 Provençau

Lo tèxt donat es la debuta d'una bèla cançon escricha per Claude Alranq per la pèça *La libertat o la mòrt*, creada en 1976 amb lo Teatre de la Carrièra. Lo tèma de la pèça es la

revolucion de 1789 en Provença. La tension es granda mai que mai entre lo pichòt pòble catolic, los cebets, e los revolucionaris de las seccions. La cançon es un moment de gràcia, sus un tèma de lirisme trobadorenc : lo mes de mai e lo retorn del polit temps semblan d'arrestar lo temps que passa. Vocabulari linde, musicalitat de las associacions de mots, ritme dançaire (valsa), sèm dins lo trobar lèu. Res de pesuc, mas una circulacion d'imatges analogics de liberacion e de novelum : de l'aucèl que nisa a la femna que *vestís son plumatge de jai*. La musica es de Patrici Conte.

Gramatica : far retèner *lo temps se'n vai, siam en mai, lèu lèu lèu lèu* (al sens de *vite*), e d'alhors far aprener e cantar la cançon, o al mens lo passatge citat.

2 Una fièra dròlla, p. 24 Lemosin

La poèsia del lemosin J.-B. Chèze (1870-1935) es inspirada per la cultura populara. Es un contaire, un folclorista. Dins sos poèmas, la lenga parlada es sovent presenta e viva. Aqueste poèma es una declaracion :

Abans de legir lo tèxt, far escriure, per grops, los escolans per dire :

- çò qu'es una *genta dròlla* per los dròlles ;
- un *gente dròlle* per las dròllas. Lo professor ajuda per lo lexic.

Puèi fa lo rendut compte sus lo tablèu en relevant lo vocabulari de las partidas del còs e las qualificacions (adjectius, comparasons, e benlèu relatives).

• Lo poèma es legit puèi, de manièra emfatica e expressiva

La reformulacion, estròfa per estròfa permet de veire lo lexic novèl, de comprene lo poèma dins sa literaritat.

En comentari, caldrà insistir sus lo retrach d'una dròlla d'autrescòps, s'interrogar sus lo tipe de beutat lausenjada, far remarcar l'usatge dels determinants, los explicar (per exemple : *fièra es bèla*), e tanben l'usatge, a la 3^{ena} estròfa, de comparants manieristas : *lo velós de la paviàs* per las *jautas*, las *michas dins lo forn* per las dents...).

• Tornar dins l'actualitat : coma se pòt coifar, vestir una fièra dròlla a l'ora d'ara ?

Activitat escricha : far lo retrach d'una dròlla de uèi, sul mòdel del poèma de J.-B. Chèze. Coma dins lo poèma, emplegar l'apostrofa e las exclamativas, los adjectius superlatius e las comparasons recercadas.

Enquesta al cafè, novèla, p. 25 Lengadocian

[Introduccion generala § 3.7](#)

5. Documents iconografics

Introduction generala. Anèx 3

Au marché de Bazas, p. 20

La dimension de la fòto empacha de plan legir çò marcat sus las afichetas dispausadas sus los bocals e los pòts pausats davant la dònna : d'esquèrra a drecha : micas, meu, confituras, candèlas. *Quina varietat d'occitan es ? Ont se tròba donc Bazas ?* Situar sus una mapa. *Perqué l'aficha granda sul costat del taulièr es marcada en francés ?*

Demandar a quina sason sèm, se fa bèl temps o marrit temps, se i a de practicas, cossí es vestida la dònna, qu'es son expression...

Au Carnaval de Niça, p. 21

Al'opausat, geografic e social, la fòto d'una joventa quilhada sus un carri de flors, per lo Carnaval de Niça : beutat, joinessa, rauba de satin, coronas de flors mas quicòm de regde dins l'actitud, una manca d'espontaneïtat dins lo gèst. Lo Carnaval de Niça es mai que mai una mòstra, un desfile de carris davant d'espectators passius, a la diferéncia de maites carnavals en Occitània, que la tradicion n'es encara viva, e qu'implican d'un biais actiu los estatjants d'un vilatge o lo grop que « fan carnaval », coma a Limós, a Cornonterral dins Eraut, a Pau... per citar quelques carnavals famoses. Veire l'unitat 4, pagina 47 del libre de l'escolan, per mai d'entresenhas sus lo sens e los rituals de Carnaval.

BD de Racouchot, p. 21

Far descriure lo luòc : una mena de bastissa que podriá èsser un cafè o una botiga gaire flame. I a d'afichas pegadas a las fenèstras, un bòrd de teulissa e una canal. Lo trepador.

Descriure los personatges : un òme e una femna, lor vestit, lor cofadura, la dònna amb una banasta plena... *Que semblan ?* Far d'ipotèsis... endimenchats, van a la vila, espèran lo bus, espèran qualqu'un...

Lo jove a drecha, grandàs, espelofit, dentut, sorisent, en « short » e sandaletas, amb la saca sus l'esquina. L'estrangier, de segur, lo jove caminaire. Lor demanda quicòm. *Que pòt èsser ? Dins quina lenga pòt parlar ?*

Qu'es la reaccion del parelh ?

Imaginar lo contèxte : çò que se passèt abans, çò que se passarà aprèp, sens utilizar ni li preterit ni lo futur. Se pòt dire al present : imaginatz la vinheta precedent e la seguenta.

Gustave Courbet, *La rencontre*, (1854) p. 22

Es benlèu lo tablèu mai conegut de Courbet (1819-1877) amb *L'enterrement a Ornans* dins un autre registre.

• Far descriure

Ont se passa ? Lo luòc en nautor, amb la plana en contrabàs. Se devinha la diligença a drecha que contunha lo camin que vesèm al primièr plan. Remarcar la luminositat del camin de tèrra, lo daurat del sòl que dona la luz cauda del tablèu per en dessota. L'ombra d'un arbre invisible se i descopa, coma la siloeta del personatge de drecha amb lo baston. Lo cèl, al contra, es blau-blanc, de calor. D'arbres a esquèrra e a l'horizont a drecha, un puèg que sembla plan lo montanha d'Ate.

Lo tablèu es de granda dimension (129 cm x 149 cm). Los tres personatges ocupan tot l'ample del tablèu.

• Descriure d'esquèrra a drecha

Un personatge brun amb vèsta burèla e pantalon clar, portant un vestit sul braç, que baissa lo cap. Un autre pelrós e barba rossa, amb vèsta blava e pantalon marron, apiejat sus una cana de la man drecha, saluda lo tresen personatge en fàcia d'el en porgissent la man esquèrra, que ten lo capèl. Lo tresen personatge, al primièr plan, mai grand, ocupa la mitat drecha del tablèu. A lo pel e la barba negres, el tanben a un baston long a la man drecha e ten lo capèl de la man esquèrra, camisa e pantalon blanc, gilet, e saca sus l'esquina, amb una boita e una vèsta dessús, çò sembla. Dona una impression de fòrça, de joinessa, a lo pòrt de cap auturós (coma dins fòrça auto-retraches de Courbet). Es en vestit de viatge, a pas de calçaduras de vila coma los dos autres, mas de calçaduras montantas, mai esportivas. *Podètz datar lo vestit ?* Doblidem pas lo can (sens data !) negre e blanc, bravet, que demòra darrièr son mèstre.

• Quina son las relacions entre aqueles personatges ?

A esquèrra un borgés amb son vailet, umil, a drecha un artista. Es un pintor, amb la boita de colors sus l'esquina. Es lo pintor de la tela, Gustave Courbet. Se rescontran pas per asard dins aquel camin del campèstre montpelhierenc : lo borgés es Alfred Bruyas, es un ric amator de pintura, pintor el tanben que convidèt Courbet a far un sejoen en cò sieu, a Montpelhièr. Lo tablèu presentat al salon dels realistas, en 1854. S'apèla *La rencontre* mas conois una granda celebritat jos lo títol : *Bonjour, monsieur Courbet !* siá a causa de la supèrba de l'artista fàcia a la modèstia del Mecèna, siá per salutar l'artista novèl e audaciós. La representacion de personatges

coneguts dins un paísatge lumenós inspirarà los impressionistas, coma Manet e Renoir.

• Courbet e Bruyas

Lo demai es interessant de saber, e mai s'es pas directament necite al cors de lenga. Bruyas es non conformista, e o cal ben èsser per sosténer Courbet al moment que sèm, es a dire en 1854 que sa reputacion es mai escandalosa. Al Salon de 1853, foguèt criticat, mocat, per sa pintura d'un realisme provocator (Bruyas ven de crompar lo tablèu que descadenèt las trufariás, *Les Baigneuses*). Courbet es ja escandalós, a la reputacion d'un libertari, es l'amic de Proudhon, Fourier, frequenta los socialistas. Es tanben l'amic de Champfleury e de Baudelaire, que ne farà un retrach conegut. Bruyas fa donc lo Mecèna provincial, en mostrant que la província a lo gost mai esclairat que la capitala, dins la circonstància (a prepaus, podèm notar que la data es la de la creacion del Felibritge...). D'aquel temps de l'amistat lengadociana, Courbet faguèt nombre de retraches de Bruyas e pintrèt tanben de paísatges lumenoses, en contraste amb son periòde anterior, coma *Le bord de la mer à Palavas*, ara conservats al musèu Fabre de Montpelhièr.

www.ville-montpellier.fr/vmtv/fr/culturelle/0201/expo-bruyas/biographie.htm

Joventas, p. 23

Scèna de genre entre doas joventas que son a se mascarar, s'an pintrat lo pel, la d'esquèrra ten quicòm entre las mans e a dich una bestiesa que la fa rire e s'escacalassar l'amiga clinada en abans. Un moment de complicitat.

Annonciation,

détail du retable de l'église de Davignac, p. 23

De segur, l'anòncia es tanben un tèma religiós. Dins la cultura catolica, que cal trachar a l'escòla coma una part de la cultura universala, amb las precaucions d'usatge, es a dire en evitant de far fons sus quina complicitat que siá, e al contrari en o explicant tot coma se conta una istòria. Explicar l'anonciacion de l'àngel Gabriel a Maria : causida entre totas per portar sens pecat l'enfant Jèsus. L'àngel en blau, amb sas alas dins l'esquina, es portaire d'un lis, simbòl de puretat, es sonque lo messatgièr divenc, çò que mòstra lo colomb entre el e Maria. Dieu lo paire, braces dubèrt, los obsèrva dins lo cèl ont d'angelons volastrejan. Maria es dins son cambron, se vei son lièch, amb las cortinas dubèrtas e lo cèl de lièch. Prèga de genolhons, amb sa rauba roja e son vèl : es una joventa piosa. Estil simplàs e pertocant d'aquel bas-relèu anonim escalprat dins la fusta e pintrat, que fa partida d'un retable barròc del sègle XVIII, delimitat per sa garlanda de flors coloradas.

Per assabentar los futurs professors d'occitan en lemosin que vendràn d'endacom mai :

Ia en Lemosin d'autras anonciacions remirablas de diferentas epòcas e sus de supòrts variats : un capitèl dins la glèisa de Malemòrt (19) del sègle XII, una fresca del sègle XII a Las-Salas-Lavaugulhon en Nauta-Vinhana (glèisa Sant-Eutropi), un orador del sègle XV dins lo cementèri vièlh a Bassinhac-lo-Naut (19), un esmalt del sègle XVI e un autre del sègle XVIII sus un beneitièr au musèu de l'Eveschat de Lemòtges, a Chabrinhaç (19) un tablèu : òli sus tela del sègle XVII, tanben Eimostiers un veirial del sègle XV eca.

Se pòt imaginar un dialòg entre l'àngel Gabriel e Maria.

Concert, p. 24

Far descriure, las circonstàncias, l'encastre, los personatges, jogaires, public. Los musicians e son public : un rescontre ganhat o perdut. Far parlar...

Lo grop se ditz *Singar blou* (le sanglier bleu / qui a le blues, nom boirat d'anglés e d'occitan), grop lemosin que canta en francés e en occitan.

Joueur de vièle, p. 24

La descripcion se pòt far en relacion amb lo document precedent. Aquí tanben lo musician a un public, de segur una dòna amb *coifon* de tela senon de *mossolina* (d'importacion tardièra, inconeguda a l'edat mejana). L'encastre es lo *vergièr* simbolizat per los dos arbres de cada costat dels personatges. La vièla se jòga amb un arquet, coma lo violon que n'es l'aujòla.

Fugue bleue, p. 25

Lo tablèu es un òli sus tela de format mejan, representa un rescontre oniric, entre l'enfant e la bèstia (un chin, un lop ?). Importància de la color, nuèch idealizada, amb la luna e benlèu lo solelh, una planeta jauna dins lo cèl...

Per la pintrairitz, es una representacion fantasiosa del dalús / daüt, que li apareissiá jos aquela fòrma quand, drolleta, n'auvissiá parlar e que s'imaginava de l'anar consolar, e aparar dels caçaires.

Aquí se pòt far parlar de las colors, del vestit, de l'ambient ; puei se pòt far parlar la drolleta, e la bèstia pòt respondre, dins una expression poètica d'un rescontre de sòmi.

Diana de Bornazel viu en Correza, participa a d'exposicions en França e en Euròpa de sas òbras plan variadas : tablèus (òli, aquarela, gravadura, colatge eca), e es una artista del libre (libres unencs, o de tiratge limitat).

Dins l'unitat 8, p. 94 del libre de l'escolan, i a un extrach d'entrevista d'aquela artista ; Unitat 10, p. 120 del libre de l'escolan : tablèu.

6. Documents complementaris

1 La bèstia

Lengadocian

Cal dire que d'un leon n'a lo morre : nas espotit pelut sul bot, uèlhs pichons al mièg d'una barta de pel que s'i pòt pas destriar barba, mostacha e ussas espelofiosas e que se'n va mesclar, sens daissar un chic de pèl nusa, a una crinièra blanca. Aquel cap monstruós li tròbi ça que la un aire de ja conegut. Serà pas que lo ser, dins ma cambra que me remontarà un remembre : lo primièr còp qu'anèri al cinèma, vegèri *La Bèla e la Bèsta*, e lo librari m'i fa pensar ! Un trauc se cava pels pels, un trauc ont lusisson de cròcs. Ne sortís una votz rauca.

Joan. Claudi SÈRRAS, *Enlòc*, IEO, A Tots, n° 106, 1988.

1 Un fièr garçon

Lemosin

A detz-set ans, quò es un fier garçon, ben pres dins sa talha prima, de soplas boclas chastanhentas encadran son blanc visatge esclaiat per dos uelhs d'acier prigonds e intelligents.

Aquesta annada, lo darrieròl es magnific [mònifi], e tota la beutat colorada de la natura sadola lo jounòme ; raiva las aventuras las mai extraordinarias.

Aitaben bolega un project dins sa jòuna testa. Abaura que es un esterle capable de se conduire sol, decida de ne'n parlar a son paire.

D'après Margareta PRIOLO, *Contes del Mairilhier*, « Guilhaume sens peur », Imprimerie Bessot et Guionnie, Brive, 1916

Abaura : aura • Esterle : jeune homme

1 Bonjorn

Lemosin

Bonjorn mamà, bonjorn, Lienòr,
Çai vene passar tres setmanas
Bonjorn, mas cosinas germanas,
Bonjorn, bel-fraire, bonjorn, sòr.

Bonjorn, lo coderc, bonjorn l'òrt,
Bonjorn, perons, cacals, aulanas.
Bonjorn mamà, bonjorn, Lienòr,
Çai vene passar tres setmanas.

Bonjorn, la chabra, amb tos uelhs d'aur,
Ta barba sala e tas doas banas.
Bonjorn, los canards e las canas,
Lo Parisian n'era pas mòrt...
Bonjorn, mamà, bonjorn Lienòr.

Jean-Baptiste Chèze, *Una princessa dins la tor*,
1932, citat per A. P Lafont, *Anthologie de la poésie occitane*, Éditions français réunis, Paris, 1962